

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการศึกษา

การวิจัยเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ภูมิศึกษากลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิบ้านพระพุทธร หมู่ที่ 2 ตำบลเทพา อำเภอเทพา และกลุ่มผลิตภัณฑ์ กะปิบ้านปากบางสะกอมหมู่ที่ 4 ตำบลสะกอม อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา มีผลสรุปดังต่อไปนี้

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษารูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในอาหารแปรรูปภาคใต้ เพื่อพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

1.1.2 วัตถุประสงค์เฉพาะ

- 1) เพื่อศึกษาสถานภาพและศักยภาพของกลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิบ้านพระพุทธรและบ้านปากบางสะกอม
- 2) เพื่อสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิบ้านพระพุทธรและบ้านปากบางสะกอม
- 3) เพื่อทดลองการดำเนินงานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์กะปิบ้านพระพุทธรกับบ้านปากบางสะกอม

1.2 พื้นที่ทำการศึกษา

ดำเนินการวิจัยในพื้นที่บ้านพระพุทธร หมู่ที่ 2 ตำบลเทพา อำเภอเทพาและบ้านปากบางสะกอม หมู่ที่ 4 ตำบลสะกอม อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

1.3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย มีวิธีดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาจากเอกสาร โดยการศึกษาค้นคว้าจากทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์ผู้นำและสมาชิกกลุ่มทั้ง 2 กลุ่ม หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องคือ พัฒนาการอำเภอเทพา และอำเภोजะนะ เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ของกลุ่มผลิตภัณฑ์
3. การสังเกต คณะนักวิจัยใช้วิธีการสังเกต เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มผลิตภัณฑ์ เช่น จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม กระบวนการผลิต สถานที่ผลิต บรรจุภัณฑ์ เป็นต้น

4. การสนทนากลุ่ม คณะนักวิจัยได้จัดการสนทนากลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิทั้ง 2 กลุ่ม เพื่อรวบรวมข้อมูลในด้านต่าง ๆ เช่น ประวัติของกลุ่ม ขั้นตอนการผลิต การตลาด ปัญหาอุปสรรค ในการดำเนินงาน

5. การจัดเวทีประชาคมเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มผลิตภัณฑ์ทั้ง 2 กลุ่ม การ กำหนดแนวทาง การก่อตั้งและการพัฒนาเครือข่าย

6. การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อก่อตั้งเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน การสรุปและประเมินผล การทดลอง

7. การศึกษาดูงาน คณะนักวิจัยนำสมาชิกกลุ่มทั้ง 2 ไปศึกษาดูงานเครือข่ายวิสาหกิจ ชุมชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราชและระนอง เป็นเวลา 3 วัน

8. การทดลองปฏิบัติจริง กลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิทั้ง 2 กลุ่ม ได้เข้าร่วมกับโครงการวิจัยฯ ศึกษา รูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในอาหารแปรรูปภาคใต้เพื่อพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน โดยได้ทำ การตลาดกับร้านสหกรณ์สุราษฎร์ธานี จำกัด (COOP) ซึ่งเป็นร้านเครือข่ายที่ใช้ทดลองในโครงการวิจัย

2. อภิปรายผลการศึกษา

2.1 จากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิบ้านปากบางสะกอมและบ้านพระพุทธร มี จุดอ่อนที่สำคัญคือสมาชิกมีจำนวนน้อยและปริมาณการเพิ่มสมาชิกน้อยมาก คือจำนวน 15 คน และ 35 คน ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากระเบียบข้อบังคับของกลุ่มกำหนดให้สมาชิกต้องทำการผลิตกะปิ ด้วย ไม่รับสมาชิกที่ซื้อหุ้นไว้เพียงอย่างเดียว แต่ไม่ร่วมในการผลิต ทำให้ผู้ที่มีฐานะทางการเงินดี ในชุมชนแต่ไม่มีเวลาว่างที่จะเข้าร่วมผลิตกะปิกับกลุ่มไม่สามารถสมัครเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มได้

2.2 จากผลการวิจัยพบว่าผลผลิตของกลุ่มมีจำนวนน้อย ทำให้กลุ่มมีรายได้น้อย ไม่มี เงินทุนมากนัก ไม่สามารถขยายกิจการได้มากนัก เนื่องจากกลุ่มกำหนดคุณสมบัติของวัตถุดิบคือ กุ้งทะเล ไร่สูงมาก ถ้าไม่ได้มาตรฐานจะไม่รับซื้อมาทำการผลิต นอกจากนี้แหล่งวัตถุดิบเป็น แหล่งธรรมชาติคืออ่าวไทยซึ่งปริมาณของกุ้งในแต่ละปีมีจำนวนไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาวะของ ธรรมชาติโดยเฉพาะใน พ.ศ.2548 – 2549 มีปริมาณน้อยกว่าปีอื่น ๆ เนื่องจากผลของมหันตภัยสึนามิและน้ำท่วมใหญ่ในภาคใต้ ทำให้กุ้งไม่สามารถเจริญเติบโตได้ตามปกติ สาเหตุอีกประการหนึ่ง คือฤดูกาลผลิตกะปิมีช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ตามปริมาณของวัตถุดิบคือกุ้งทะเล กลุ่มมีแรงงาน จำนวนน้อย และมีเงินทุนหมุนเวียนจำกัด จึงทำการผลิตได้ไม่มากนัก ทำให้กลุ่มผลิตกะปิบ้าน ปากบางสะกอมขายผลิตภัณฑ์หมดไปก่อนที่จะได้เข้าร่วมทดลองการสร้างเครือข่ายกับโครงการ วิจัยฯ ไม่สามารถเข้าร่วมได้ตลอดโครงการ แต่กลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิบ้านพระพุทธรเป็นกลุ่มที่มี สมาชิกมากกว่า มีเงินทุนหมุนเวียนมากกว่า จึงมีผลิตภัณฑ์เหลืออยู่จำนวนหนึ่งแต่ปริมาณไม่ เพียงพอที่จะส่งไปทดลองการสร้างเครือข่ายกับโครงการวิจัยได้ครบทุกร้านค้าที่กำหนดไว้ เพียงแต่ส่งไปที่ร้านสหกรณ์สุราษฎร์ธานี จำกัด เพียงแห่งเดียวเท่านั้น นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่า

ทั้ง 2 กลุ่มขาดระบบข้อมูลข่าวสารที่ดี ทำให้ขาดข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์กับกลุ่มทำให้ไม่สามารถขยายกิจการของกลุ่มอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของไพโรจน์ แก่นสาร (2545 : บทคัดย่อ) เรื่องการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน : ปัญหาและแนวทางแก้ไขที่ว่าปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนประการหนึ่ง คือ การขาดข้อมูลด้านการตลาด และสอดคล้องกับผลการวิจัยของคำรวิห์ กุสระวัง (2546 : บทคัดย่อ) เรื่องระบบตลาดและราคาสินค้าของธุรกิจชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช กรณีศึกษาการผลิตกุ้งแห้งที่พบว่า ปัจจัยของความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจชุมชนประการหนึ่ง คือทุนในการดำเนินงานต้องมีการระดมทุนในชุมชนมาใช้ในการดำเนินงานธุรกิจชุมชนอย่างเพียงพอ แต่กลุ่มผลิตภัณฑ์ทั้ง 2 กลุ่มนี้มีสมาชิกจำนวนน้อยและไม่เพิ่มขึ้นอีกด้วย จึงขาดศักยภาพหรือพลังในการดำเนินกิจการของกลุ่ม ไม่สามารถพัฒนากลุ่มได้มากนัก

2.3 ผลการศึกษาพบว่ากระบวนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนมีขั้นตอนสำคัญคือ การศึกษาบริบทชุมชนและกลุ่ม การกำหนดแนวทางในการก่อตั้งและพัฒนา การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่ม การแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมในการพัฒนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างแกนนำของสมาชิก การทดลองก่อตั้ง การประเมินผล การปรับปรุงให้เหมาะสมหรือการพัฒนา และการสรุปผลการทดลองเพื่อนำไปปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปาริชาติ วลัยเสถียร และคนอื่น ๆ (2543 : 21) ที่เสนอว่ากระบวนการสร้างเครือข่ายมี 3 ขั้นตอน คือ **ขั้นก่อนการเกิดเครือข่าย** เป็นขั้นเตรียมการก่อนการก่อตั้งกลุ่ม ด้วยการปลูกจิตสำนึกการรวมกันเป็นเครือข่ายให้แก่สมาชิกด้วยการสร้างความตระหนัก รับรู้ปัญหา สนใจในการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย การวิเคราะห์สถานการณ์ เป็นต้น **ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการสร้างเครือข่าย** เป็นขั้นตอนของการรวมพลังก่อตั้งเครือข่าย การกระตุ้นให้เกิดการคิดด้านแนวทางแก้ไขปัญหา การสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการจัดเวทีแลกเปลี่ยน การศึกษาดูงาน เป็นต้น และ**ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการสร้างความสำเร็จเติบโตของเครือข่าย** คือการสร้างแกนนำหรือจุดเชื่อม การเสริมเรื่องการบริหารจัดการ การติดต่อสื่อสาร การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก เป็นต้น

2.4 ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิทั้งสองกลุ่มรวมกันเป็นเครือข่ายการผลิต และเครือข่ายการเรียนรู้ที่ทำการรวมซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากลุ่มของตนเท่านั้น ยังไม่รวมเป็นองค์กรเครือข่ายเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุสำคัญคือกลุ่มไม่มีความรู้ความเข้าใจ ไม่มีประสบการณ์ในการดำเนินธุรกิจแบบเครือข่ายมาก่อน ไม่มีปัญหาด้านการตลาดเพราะปริมาณผลผลิตมีจำนวนน้อย จำหน่ายได้หมดทุกปี สมาชิกประกอบอาชีพอื่นเป็นอาชีพหลักอยู่แล้ว จึงไม่เห็นความจำเป็นในการรวมกันเป็นองค์กรเดียวกัน ผลของการวิจัยครั้งนี้จึงทำให้กลุ่มยอมรับการดำเนินงานแบบเครือข่ายในระดับหนึ่งเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543 : 36 – 44) เกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายคือการเกิดวิกฤตการณ์จนตระหนักถึงความ

จำเป็นในการรวมกันเป็นเครือข่าย การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน ความจำเป็นในการพึ่งพาซึ่งกันและกัน เป็นต้น

2.5 ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มยอมรับรูปแบบของเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในอาหารแปรรูปภาคใต้ เพื่อพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนที่โครงการวิจัยระดับภาคใต้ได้ใช้ในการทดลอง ทั้งนี้เนื่องจากผู้นำของกลุ่มทั้งสองกลุ่มได้เข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการวิจัยหลายครั้ง คณะนักวิจัยได้ดำเนินการพัฒนาสมาชิกของกลุ่มตามขั้นตอนของการวิจัย โดยเฉพาะกลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิบ้านพระพุทธรได้เข้าร่วมทดลองตลอดโครงการ จึงสามารถขยายเครือข่ายการตลาดไปจังหวัดยะลาและจังหวัดสุราษฎร์ธานีได้สำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของพระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอุ้น) (2547 : 106 – 107) เกี่ยวกับปัจจัยในผลสัมฤทธิ์ของเครือข่ายคือการเกิดกระบวนการเรียนรู้ การเพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหาและการพึ่งพาตนเอง

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

3.1.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยในลักษณะของเครือข่ายระดับประเทศโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีเป็นแกนกลางในการประสานงานระดับภูมิภาคของภาคใต้ มหาวิทยาลัยราชภัฏที่เข้าร่วมเป็นเครือข่าย ไม่สามารถดำเนินการวิจัยโดยอิสระได้มากนัก เพราะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการวิจัยตามที่โครงการระดับประเทศกำหนดหลายครั้ง บางครั้งเกิดความไม่ชัดเจนในการปฏิบัติ โครงการวิจัยฯ ควรที่จะให้หัวหน้าโครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏได้เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการระดับประเทศและภูมิภาคด้วยเพื่อรับทราบข้อมูล แนวทางการดำเนินงานและอื่น ๆ ไปพร้อม ๆ กัน การให้แกนกลางของภูมิภาคคือมหาวิทยาลัยสุราษฎร์ธานีไปร่วมประชุมเพียงแห่งเดียวเป็นการเพิ่มภาระ อาจจะสื่อกับเครือข่ายได้ไม่ชัดเจนและใช้เวลามาก

3.1.2 ในแต่ละภูมิภาคควรจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) โดยใช้เวลา 1 – 2 วันติดต่อกัน เพื่อให้คณะนักวิจัยและผู้นำกลุ่มผลิตภัณฑ์ในแต่ละโครงการได้มีความรู้ความเข้าใจในโครงการวิจัยอย่างแท้จริง และสามารถดำเนินการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.1.3 ในขั้นตอนการทดลองเพื่อหารูปแบบของเครือข่ายฯ ควรให้กลุ่มผู้ผลิตกับกลุ่มผู้จำหน่ายในโครงการวิจัย ได้มีโอกาสพบกันเพื่อกำหนดข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดส่งสินค้า การเงิน การติดต่อสื่อสารและอื่น ๆ โดยตรงให้มากกว่านี้ เพื่อความชัดเจนในการดำเนินกิจกรรมระหว่างการผลิตสร้างรูปแบบของเครือข่าย

3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

3.2.1 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาควรสนับสนุนโครงการวิจัยนี้

ต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาเครือข่ายที่ได้ทดลองปฏิบัติไปแล้วให้ดำรงอยู่ได้และมีความยั่งยืนอย่างแท้จริง เพราะผลของการวิจัยพบว่ากลุ่มรวมกันได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น ยังไม่รวมกันในรูปแบบของเครือข่ายที่แท้จริง และยังไม่มั่นใจได้ว่าจะเป็นเครือข่ายแบบถาวรหรือยั่งยืนหรือไม่

3.2.2 ควรเผยแพร่ผลการวิจัยให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยอื่น ๆ ในภูมิภาคที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ของกลุ่มผลิตภัณฑ์เป็นต้น เพื่อให้ได้รับทราบและเป็นข้อมูลไปกำหนดนโยบาย แผนและโครงการพัฒนากลุ่มในหน่วยงานของตนต่อไป

3.2.3 โครงการวิจัยฯ ควรมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของเครือข่ายในระยะหนึ่ง เพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น และช่วยเหลือเมื่อประสบปัญหาในการดำเนินงาน เพราะเครือข่ายที่เป็นผลจากโครงการวิจัยเป็นเครือข่ายที่เพิ่งเริ่มต้นกิจกรรม อาจประสบปัญหาบางประการที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานอยู่ของเครือข่ายได้

3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษา

3.3.1 ควรดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนากลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิบ้านพระพุทธและบ้านปากบางสะกอมในเรื่องอื่น ๆ อีก เช่น เทคนิควิธีการทำงานกลุ่ม ความเป็นวิสาหกิจชุมชน มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน การแปรรูปอาหารทะเลอื่น ๆ เพื่อให้กลุ่มมีผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น แหล่งทุน และงบประมาณเพื่อพัฒนากลุ่ม เป็นต้น

3.3.2 ควรสนับสนุนส่งเสริมในเรื่องการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มทั้งระหว่างสมาชิกในกลุ่ม เครือข่ายและกลุ่มผู้ผลิตอื่น ๆ ทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด เพื่อกลุ่มจะได้แนวทางในการดำเนินงานและพัฒนากลุ่มให้ประสบความสำเร็จ

3.3.3 เครือข่ายวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏภาคใต้ควรดำเนินการวิจัยร่วมกันในลักษณะนี้ อีก เพราะการวิจัยครั้งนี้เป็นการเริ่มต้นการดำเนินงานแบบเครือข่ายที่นักวิจัยได้เรียนรู้ร่วมกัน ได้ทราบถึงปัจจัยของความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานวิจัย ซึ่งถ้าหากได้ร่วมโครงการวิจัยอีกก็จะมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานยิ่งขึ้น

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

งานวิจัยเรื่อง : การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิบ้านพระพุทธร หมู่ที่ 2 ตำบลเทพา อำเภอเทพา และกลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิบ้านปากบางสะกอม หมู่ที่ 4 ตำบลสะกอม อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

ผู้วิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนธยา พลศรีและคณะ

หน่วยงาน : มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

หน่วยงานสนับสนุนทุนการวิจัย : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิบ้านพระพุทธรและกลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิบ้านปากบางสะกอมมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานภาพและศักยภาพของกลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิบ้านปากบางสะกอมและกลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิบ้านพระพุทธร เพื่อสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิทั้งสองกลุ่ม เพื่อทดลองดำเนินงานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนระหว่างกลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิทั้งสองกลุ่ม และเพื่อศึกษารูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในอาหารแปรรูปภาคใต้ เพื่อพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

การวิจัยครั้งนี้ใช้การศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Formal Interview) การสังเกต (Observation) การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) การศึกษาดูงาน (Field trip) และการทดลองปฏิบัติจริง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นที่ค้นหา (Topic) ประมวลผลและสังเคราะห์ด้วยแผนที่ความคิด (Mind Map) และการจดบันทึก

ผลการวิจัยพบว่า

1. สถานภาพและศักยภาพของกลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิบ้านปากบางสะกอมและบ้านพระพุทธร เป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสงขลา มากกว่า 10 ปี เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของจังหวัดสงขลา และได้จดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนแล้วทั้งสองกลุ่ม ใช้กระบวนการผลิตผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาชาวบ้านกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นคือกุ้งทะเลสดจากอ่าวไทยที่กลุ่มเชื่อว่ามีคุณสมบัติในการผลิตกะปิให้มีคุณภาพมากที่สุด ใช้แรงงานในการผลิตจากสมาชิกของกลุ่มเท่านั้น การบริหารจัดการกลุ่มตามระเบียบข้อบังคับของกลุ่มจำหน่ายทั้งขายปลีกและขายส่งทั้งในที่ทำกรกลุ่ม ร้านค้าในจังหวัดสงขลาและจังหวัดใกล้เคียง และร่วมไปออกร้านจำหน่ายกับส่วนราชการต่าง ๆ จุดแข็งของกลุ่มคือการประยุกต์กรรมวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมกับการผลิตแบบใหม่ได้อย่างเหมาะสม มีที่ทำกรกลุ่มของตนเองและเหมาะสม ผลิตภัณฑ์บริโภคได้ทั้งผู้ที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามมีการควบคุมมาตรฐานในการผลิตในระดับหนึ่ง ไม่ใช้สารเคมีเป็นส่วนผสม ผู้นำกลุ่มมีความเข้มแข็ง สมาชิกมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

แต่มีจุดอ่อนที่มีจำนวนสมาชิกน้อย ขาดความรู้ความเข้าใจในความเป็นเครือข่าย มีวัตถุดิบคือกิ่งปริมาณน้อย ผลผลิตน้อย ช่วงเวลาในการผลิตสั้นคือประมาณปีละ 3 เดือน ไม่ได้เชื่อมโยงกับกลุ่มกะปิอื่น ๆ ในลักษณะของเครือข่าย แต่กลุ่มมีโอกาสที่จะพัฒนาได้อีกมาก เพราะรัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนผ่านหน่วยงานหลายหน่วยงาน ตลาดมีความต้องการผลิตภัณฑ์อีกมาก มีกลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิในประเทศไทยที่สามารถเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายได้อีกมาก ในขณะนี้อุปสรรคของกลุ่มมีเพียงปริมาณวัตถุดิบคือกิ่งทะเลมีปริมาณน้อยลงเนื่องจากภัยพิบัติสึนามิ และสมาชิกใหม่น้อย

2. การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มผลิตภัณฑ์กะปิบ้านพระพุทธและบ้านปากบางสะกอม ทั้งสองกลุ่มเห็นควรเป็นเครือข่ายกิจกรรมแต่ไม่รวมเป็นองค์กรเดียวกัน ใช้ผู้นำของกลุ่มเป็นแกนกลางประสานงาน โดยกิจกรรมที่จะดำเนินงานในลักษณะของเครือข่ายคือการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร วัตถุดิบในการผลิตมาตรฐานการผลิตและการพัฒนา กลุ่ม โดยให้ส่วนราชการหรือสถาบันการศึกษาเป็นผู้ให้การสนับสนุน

3. รูปแบบเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในอาหารแปรรูปภาคใต้เพื่อพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนควรเป็นรูปแบบตามที่โครงการวิจัยฯ ได้ทดลองร่วมกัน โดยมีผู้จัดการสินค้าเป็นผู้ประสานงานระหว่างกลุ่มผู้ผลิตกับผู้จำหน่ายสินค้า การรับผลผลิตจากกลุ่มผู้ผลิตไปให้ผู้จำหน่าย โดยมีค่าตอบแทนที่ชัดเจน ในขณะที่เดียวกันก็เปิดโอกาสให้ผู้ผลิตจัดส่งสินค้าให้แก่ผู้จำหน่ายโดยตรงก็ได้ โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ทำการวิจัยในครั้งนี้ปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นที่ปรึกษาให้ภาคีสมาชิกเป็นกรรมการบริหารเครือข่ายโดยตนเองต่อไป

การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของรัฐบาล และกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 เพราะเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องคือกระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาควรสนับสนุนส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน